

سوال

احکام عقیقه برای نوزاد پسر چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

عقیقه یعنی قربانی‌ای که برای به دنیا آمدن نوزاد در روز هفتم تولدش ذبح می‌شود. عقیقه پیش از اسلام نزد عرب شناخته شده بود. ماوردی می‌گوید: «عقیقه گوسفندی است که هنگام ولادت فرزند ذبح می‌شود و عرب پیش از اسلام بر این رسم بودند» (الحاوی الکبیر: ۱۵/۱۲۶).

مشروعیت عقیقه بر اساس احادیث صحیح، از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - ثابت است از جمله:

۱- از بُریده - رضی الله عنه - روایت است که گفت: «در جاهلیت هرگاه کسی از ما صاحب فرزند پسر می‌شد گوسفندی را ذبح می‌کرد و سر او را با خون گوسفند خونین می‌ساخت، پس وقتی اسلام آمد گوسفند را ذبح می‌کردیم و سر کودک را می‌تراشیدیم و [به جای خون گوسفند] سرش با زعفران می‌مالیدیم».

به روایت ابوداود (۲۸۴۳) و شیخ آل‌بانی در «صحیح أبی داود» آن را صحیح دانسته است.

زعفران نوعی گیاه خوشبوست.

۲- از سلمان بن عامر - رضی الله عنه - روایت است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «همراه با [تولد] کودک پسر عقیقه‌ای است، پس برایش خونی بریزید (ذبح کنید) و ناپاکی‌ها (موی سر) را از او دور سازید» به روایت بخاری (۵۱۵۴).

مشروع، ذبح دو گوسفند برای فرزند پسر و یک گوسفند برای فرزند دختر است چنان‌که در احادیث صحیح صریح آمده است.

۱- از ام کرز روایت است که ایشان از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - درباره عقیقه پرسیدند. ایشان در پاسخ فرمودند: «برای پسر دو گوسفند و برای دختر یک گوسفند، تفاوتی ندارد که [گوسفندان] نر باشند یا ماده» به روایت ترمذی (۱۵۱۶) وی می‌گوید: این حدیث حسن صحیح است، و نسائی (۴۲۱۷) و شیخ آل‌بانی در «إرواء الغلیل» (۴/۳۹۱).

۲- و از عایشه - رضی الله عنها - روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - «آنان را امر نمود تا برای پسر دو [گوسفند] همسان و برای دختر یک گوسفند ذبح کنند» به روایت ترمذی (۱۵۱۳) و می‌گوید: حسن صحیح است. آلبانی در صحیح ترمذی آن را صحیح دانسته است.

این احادیث به شکل واضح میان پسر و دختر در عقیقه تفاوت می‌گذارد.

علامه ابن قیم این تفاوت را این‌گونه علت‌یابی کرده است:

«و این قاعده شریعت است، زیرا الله سبحانه و تعالی میان مرد و زن تفاوت گذاشته و برای زن در میراث و دیه و گواهی و آزادسازی و عقیقه نصف بهره مرد گذاشته است، چنان‌که ترمذی از امامه از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت کرده است: «هر مسلمانی که مسلمانی را آزاد سازد او باعث آزادی‌اش از آتش دوزخ خواهد بود که هر عضوی از بدن او در برابر عضوی از بدن وی خواهد بود و هر مرد مسلمانی دو زن مسلمان را آزاد سازد باعث آزادی او از آتش دوزخ خواهند بود، که هر عضوی از آن دو در برابر عضوی از او خواهد بود» ترمذی این حدیث را صحیح دانسته است. بنابراین حتی اگر سنت صریحی نبود، باز هم در عقیقه باید بر همین مجرا عمل می‌شد، چگونه است در حالی که سنت ثابت صریح بر تفضیل و تفاوت است» (تحفة المودود: ۵۳ - ۵۴).

همچنین ابن قیم می‌گوید:

«الله سبحانه و تعالی مرد را بر زن برتری داده است، چنان‌که می‌فرماید:

وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَى [آل عمران: ۳۶]

(و پسر چون دختر نیست).

مقتضای این برتری ترجیح مرد بر زن در احکام است و شریعت این تفاوت را در قرار دادن شهادت دو زن به جای یک مرد و میراث و دیه [دو زن برابر با یک مرد] اعمال نموده، بنابراین عقیقه نیز به این احکام ملحق می‌شود» (زاد المعاد: ۲ / ۳۳۱).

نکته:

ابن قیم - رحمه الله - می‌گوید:

«از فواید عقیقه این است که: قربانی‌ای است که به جای فرزند در اولین لحظات خروج او به سوی دنیا ادا می‌شود...

و از دیگر فواید آن این است که نوزاد را [برای شفاعت پدر و مادرش] آزاد می‌کند. فرزند در گرو رهینه خود است تا آن‌که

برای پدر و مادرش شفاعت کند. (منظور این است که اگر پدر و مادر برای فرزند عقیقه نکنند و او از دنیا برود برای پدر و مادرش شفاعت نخواهد کرد).

از دیگر فوایدش این است که فدیهای است برای نوزاد، چنانکه الله سبحانه و تعالی قوچ را فدای اسماعیل قرار داد» (تحفة المولود: ۶۹).

بهترین وقت برای عقیقه روز هفتم پس از تولد است، زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: «هر فرزند پسری در گرو عقیقه خود است که برایش در روز هفتم ذبح می‌شود و سر او (نوازد) تراشیده می‌شود و بر وی نام نهاده می‌شود» به روایت ابوداود (۲۸۳۸) و شیخ آل‌بانی در «صحیح أبی داود» آن را صحیح دانسته است.

اما اگر از روز هفتم به تأخیر افتد اشکالی ندارد و هرگاه توانست انجامش می‌دهد.

والله اعلم